

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 28 februari 2020

Mål nr

Ö 3095-19

PARTER

Klagande

CCN

Ombud: Advokaterna LH och PM

Motpart

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Återbetalningsskyldighet till staten m.m.

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Västra Sveriges beslut 2019-05-21 i mål Ö 5287-18

Dok.Id 174047

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax -	08:45–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–15:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstodomstolen.se	

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Med ändring av hovrättens beslut upphäver Högsta domstolen beslutet att CCN till staten ska återbetala kostnaden för provtagning och analys.

Med ändring av tingsrättens dom upphäver Högsta domstolen beslutet att CCN ska betala en avgift till brottsofferfonden.

Högsta domstolen avslår LHs begäran om ersättning av allmänna medel.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

CCN har yrkat att Högsta domstolen ska dels upphäva, eller i vart fall jämka, skyldigheten att återbetala kostnaden för provtagning och analys, dels upphäva beslutet om att hon ska betala en avgift till brottsofferfonden.

Riksåklagaren har motsatt sig att beslutet om återbetalning ändras men har inte motsatt sig att beslutet om att betala avgift till brottsofferfonden upphävs.

SKÄL

Bakgrund

1. CCN dömdes av tingsrätten för två fall av ringa narkotikabrott. Domstolen meddelade påföljdseftergift och beslutade, dels att hon till staten skulle återbetala kostnaden för provtagning och analys av urin med 3 915 kr, dels att hon skulle betala 800 kr i avgift enligt lagen (1994:419) om brottsofferfond. Hon var 16 år gammal när hon dömdes.
2. CCN överklagade tingsrättens dom endast avseende återbetalnings-skyldigheten för kostnaden för provtagning och analys. Hovrätten avslog överklagandet.

Prejudikatfrågan

3. Prejudikatfrågan är om det finns skäl att helt eller delvis sätta ned det belopp som ska återbetalas för kostnaden för provtagning och analys.

Återbetalningsskyldigheten

Den rättsliga regleringen

4. Enligt 31 kap. 1 § första stycket rättegångsbalken ska, om den tilltalade döms för brottet i ett mål där åklagaren för talan, den tilltalade ersätta staten för det som betalats av allmänna medel i ersättning till försvarare. Den tilltalade ska också ersätta staten för kostnaden att hämta honom eller henne till rätten och för kostnaden för provtagning och analys av blod, urin och saliv som avser honom eller henne och som har gjorts för att utreda brottet.

Beträffande försvararkostnaden gäller enligt tredje stycket som huvudregel att återbetalningsskyldigheten inte får överstiga vad den tilltalade skulle ha betalat i rättshjälpsavgift enligt rättshjälpslagen (1996:1619).

5. Det belopp som den tilltalade ska betala får enligt fjärde stycket sättas ned helt eller delvis, om det finns skäl till det med hänsyn till den tilltalades brottslighet eller hans eller hennes personliga och ekonomiska förhållanden.

1972 års reform

6. Jämkningsregeln i nuvarande fjärde stycket infördes 1973 och då som ett andra stycke i paragrafen. I förarbetena framhölls vikten av att den dömdes betalningsförmåga tas i anspråk inom rimliga gränser. Det borde enligt vad som uttalades inte komma i fråga att ålägga den dömda kostnader som kunde försvåra hans eller hennes återanpassning till samhället. Domstolarna ska ha möjlighet att anlägga kriminalpolitiska synpunkter så att betalningsskyldigheten ses som ett led i samhällets reaktionssystem. När domstolarna tar ställning till frågan om ersättningsskyldighet ska detta ske med beaktande av

den påföljd som bestäms för brottet. I det sammanhanget bör domstolarna se till att betalningsskyldigheten och påföljden tillsammans utgör en lämplig reaktion för brottet. (Se prop. 1972:4 s. 267.)

7. I samband med införandet av regleringen i nuvarande fjärde stycket upphävdes en bestämmelse som avsåg fall då påföljdseftergift meddelades, den tilltalade hade begått brottet under inflytande av en psykisk störning eller den tilltalade var under 18 år vid domen. Enligt den bestämmelsen var den tilltalade i dessa fall återbetalningsskyldig om och i den mån det befanns skäligt (se 31 kap. 1 § andra stycket rättegångsbalken i lydelse före den 1 juli 1973). Bakgrunden till att bestämmelsen upphävdes var att jämningsregeln bedömdes medföra att särskilda bestämmelser för dessa tre kategorier inte längre behövdes. Det angavs samtidigt att någon ändring i sak inte var avsedd och att jämningsregeln borde medföra att ersättningsskyldighet skulle komma i fråga endast i undantagsfall för dessa kategorier. (Se a. prop. s. 152 f. och s. 356.)

Utgångspunkter för prövningen

8. Lagöverträdare som är under 18 år ska alltså endast i undantagsfall bli återbetalningsskyldiga för kostnader för provtagning och analys enligt 31 kap. 1 § rättegångsbalken. Detsamma gäller när den dömda meddelas påföljdseftergift eller har begått brottet under inflytande av en psykisk störning. Ett exempel på en situation där det kan komma i fråga att besluta om återbetalningsskyldighet är när en ung lagöverträdare har en inkomst eller en förmögenhet som klart överstiger vad som är normalt för dennes ålder.

Bedömningen i detta fall

9. CCN var under 18 år när hon dömdes i tingsrätten. Till detta kommer att hon har meddelats påföljdseftergift. Det kan därför endast i undantagsfall komma i fråga att ålägga henne en återbetalningsskyldighet. Några

förhållanden som kan motivera en sådan skyldighet föreligger inte. Beslutet om att hon ska återbetala kostnaden för provtagning och analys ska därför upphävas.

Övriga frågor

10. CCN har meddelats påföljdseftergift. Enligt 1 § andra stycket lagen om brottsofferfond ska en avgift till fonden då inte tas ut. Det är således uppenbart att tingsrättens beslut att hon ska betala en avgift till brottsofferfonden strider mot lag (se 58 kap. 2 § 5 rättegångsbalken). Det är lämpligt att Högsta domstolen upphäver beslutet trots att det inte har överklagats till hovrätten.

11. PM förordnades som offentlig försvarare för CCN i tingsrätten. LH har som ersättare för denne begärt ersättning av allmänna medel för arbete som offentlig försvarare. Eftersom tingsrättens dom överklagades till hovrätten endast beträffande rättegångskostnader, har uppdraget som offentlig försvarare upphört (se NJA 1982 s. 112). LHs begäran ska därför avslås.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Johnny Herre, Erik Nymansson (referent), Malin Bonthron, Eric. M. Runesson och Stefan Reimer
Föredragande justitiesekreterare: Karl Axel Öberg